

Období po listopadu 1989 znamenalo pro Českou republiku návrat k tržnímu hospodářství se všemi důsledky, které jsou s tím spojeny. To znamená nejen s velkými klady, ale i se všemi negativními vlivy, vznikajícími zejména nezkušeností většiny účastníků tohoto procesu, z počátku včetně státních institucí a bank s podnikáním, s možnostmi a návratností kapitálu, stavů v podnikatelském prostředí, možností umístit výrobek na zahraniční trh, apod. Mnozí podnikatelé vstupovali do podnikání s nesplnitelnými představami, mnohé podniky začínaly v novém prostředí a již byly zatíženy z doby socialismu různými závazky. Avšak mnoho bylo a je takových, kteří vidí podnikání jako snadnou cestu k osobnímu obohacení, a to i na úkor ostatních, poctivějších a důvěřivějších. Jednou z cest pro takového podnikatele je převedení všech ocenitelných práv a majetku, z jedné společnosti na jinou a tuto původní pak pouze se závazky přivést k úpadku. Privatizované společnosti zatížené dluhy neplatily výkony ostatním podnikatelům, vznikala spirála druhotné platební neschopnosti, což spolu se skokovým navýšením cen vstupů, zejména materiálu, energií, surovin a zemědělských produktů, mělo za následek rychlý úpadek mnoha podnikatelských subjektů. Na tomto úpadku se samozřejmě podílela i politika bank v poskytování úvěrů a bankovních garancí, která v první fázi devadesátých let byla neuvěřitelně liberální, aby později přešla do opačného extrému, který znamenal, že nebyly poskytovány peněžní prostředky ani na velmi seriózní projekty nebo poctivým podnikatelům, kteří měli přechodný nedostatek volných peněžních prostředků.

Proto vznikla jednoznačná potřeba definovat úpadek a zavést regulaci postupu při úpadku podnikatelských subjektů i jiných osob včetně specifikace jednotlivých kroků. Z tohoto důvodu vznikl požadavek na vytvoření normy v podobě zákona, který by upravoval výše uvedené pojmy a postupy tak, aby existovala kontrola úpadku, věřitelé i stát měli dohled nad úpadkem a bylo znemožněno nebo alespoň minimalizováno další zvyšování insolventnosti úpadce a tím i ohrožení na něj napojených osob.

Z výše uvedených důvodů federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky přijalo 11.7.1991 zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který nabyl účinnosti dne 1.10.1991. Je třeba uvést, že zákon č. 328/1991 Sb., nevznikl ve vzduchoprázdnu, ale přímo navazuje na předpisy platné v České republice v minulosti.

Jednou z prvních kodifikací byl Josefský konkursní řád z roku 1781. Dne 25.12.1868 byl pod č. 1/1869 ř.z. přijat nový konkursní řád, který platil až do roku 1914, kdy byl nahrazen již velmi moderním císařským nařízením ze dne 10.12.1914, vydaným pod č. 337/1914 ř.z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnávací a odpůrcí. Toto císařské nařízení platilo v českých zemích i po vzniku Československé republiky, a to až do roku 1931. V tomto roce nahradil původní císařské nařízení nový zákon č. 64/1931 Sb., kterým byly vydány řády konkursní, vyrovnávací a odpůrcí. Zákon č. 64/1931 Sb. byl bez náhrady zrušen po nástupu Komunistické strany k moci v Československu a nahrazen novým občanským soudním řádem, tj. zákonem č. 142/1950 Sb., a to z důvodu, že při budování nového typu společnosti a při existenci zejména státního vlastnictví výrobních prostředků a plánovaného hospodářství se nepředpokládalo ani neuvažovalo, že by mohlo docházet k úpadku.

Zákon č. 328/1991 Sb., se velmi inspiroval původními právními normami, zejména zákonem č. 64/1931 Sb. Jednalo se nepochybně o správný počín, jelikož v době vzniku zákona na počátku 90. let byla minimální zkušenost s úpadkem, hospodářskou soutěží i s dalšími atributy tržního hospodářství, a tento původní zákon byl, jak již bylo zmíněno, ve své době moderní normou, která obsahovala mnoho institutů v dnešní době běžně používaných. Dobou svého vzniku zákon č. 328/1991 Sb. nemohl však předvídat vývoj společnosti včetně ekonomiky se všemi důsledky. Proto byl velmi brzy novelizován a vlastně po celou dobu své účinnosti byl nucen reagovat na nově vznikající situace a hospodářský vývoj včetně vynalézavosti podnikatelského prostředí v nalézání zákonem neupravených možností k různým únikům. Z tohoto důvodu byl tento předpis do dnešní doby celkem 22x novelizován zákony a 3x změněn nálezy Ústavního soudu. Proto již na přelomu 20. a 21. století se rozvíjela diskuze mezi odborníky, ale i v politické sféře o potřebě nového insolvenčního zákona, který by posunul chápání úpadku a možnosti jeho řešení do jiné modernější roviny. Tuto skutečnost konstatuje i prof. JUDr. František Zoulík v úvodu publikace ¹ Zákon o konkursu a vyrovnání, kde uvádí: „Naše úprava konkursního práva (přes změny, které přinesly její novely) je vývojem postupně překonávána. Řešení je možné hledat pouze v nové, komplexní úpravě, která by reflektovala moderní vývojové trendy této oblasti“. Dlouho však neexistovala většinová shoda. Vznikaly různé skupiny,

¹ F. Zoulík: Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, 3. vydání, C.H. BECK, 1998

které vytvářely vlastní návrhy nové kodifikace nebo velké novely stávajícího zákona, avšak žádná z nich neuspěla. Až v současné době byl vypracován vládní návrh nového zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a spolu s ním i poslanecký návrh nového zákona. Nakonec došlo i na naší politické scéně k dohodě a Poslaneckou sněmovnou ČR byl přijat vládní návrh s některými úpravami zapracovanými z poslaneckého návrhu. Tento předpis byl schválen i Senátem ČR, podepsán prezidentem ČR a vydán ve Sbírce zákonů pod č. 182/2006 Sb. Nový insolvenční zákon má nabýt účinnosti ke dni 1.7.2007, avšak v současné době z důvodů prodlení s budováním elektronického insolvenčního rejstříku vláda ČR žádá o odklad účinnosti na 1.1.2008 a panuje obecná shoda, že tomuto návrhu bude vyhověno. Proto lze očekávat, že do konce roku 2007 bude platit stávající zákon č. 328/1991 Sb., v platném znění.

Z důvodu dvou existujících platných právních předpisů se celá tato práce ponese ve srovnání stávajícího zákona o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb. v platném znění a nového insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb.